

Šią knygą skiriu jums abiem,
Haris ir Farah, mano akių *nūr*^{*},
ir savo tėvui – jis būtų didžiavęsis

* Šviesa. Autorius romane gausiai vartoja afganiškus žodžius ir posakius, perimtus iš kitų – arabų, farsi, hindi, puštūnų, urdu, tadžikų, uzbekų, chazarų, kinų ir t. t. – kalbų ar tarmių. Kartais jų kilmė ir prasmė lieka ne visai aiški. (*Čia ir toliau – vert. past.*)

Elaine'ai

Toli už minčių
bloga ir gera daryti
plyti laukas.
Ten tave aš sutiksiu.

– DŽALAL AD DIN RUMI*, 13-as amžius

* Poetas sufijus, kūręs persų (farsi) kalba (1207–1273).

PIRMAS SKYRIUS

1952-ųjų ruduo

Ką gi. Norite pasakos, ir aš ją paseksiu. Bet tik vieną. Daugiau manęs neprašykit. Jau vėlu, o mudviem prieš akis ilga kelionės diena, Pari. Šiąnakt turi išsimiegoti. Ir tu taip pat, Abdula. Kliaujuos tavimi, vaikine, kol mes su tavo seserimi būsime toli. Taip pat ir tavo motina. Taigi. Tik vieną pasaką. Klausykitės abu, atidžiai klausykitės. Ir nepertraukinėkite.

Kartą labai labai seniai, tais laikais, kai po kraštą klajojo *divai*^{*}, *džinai*^{**} ir milžinai, gyveno ūkininkas vardu Baba^{***} Ajubas. Kartu su savo šeima jis buvo įsikūręs kaimelyje, kuris vadinosi Maidan Sabzas. Kadangi turėjo išmaitinti didelę šeimą, Baba Ajubas dienas stūmė sunkiai dirbdamas. Kasdien triūsė nuo aušros iki saulėlydžio ardamas savo lauką, įdirbdamas dirvą

* Persų, indų, arabų ir kitų Rytų tautų mitologijoje – antgamtinės būtybės, demonai, piktosios dvasios.

** Islame – fantastinės būtybės, dvasios (gerosios ir piktosios) iš ugnies ir oro.

*** Tėvas, tėvukas.

ir rūpindamasis menkais pistacijų medeliais. Bet kuriuo metu matydavai jį lauke, sulinkusį per juosmenį, nugara išgaubta kaip tas dalgis, kuriuo kiaurą dieną švytuodavo. Jo delnai visada būdavo nusėti nuotrynų ir dažnai kraujuo davo, o kas vakarą miegas varguolių pasiglemždavo, vos tik skruostu priglusdavo prie pagalvės.

Pasakysiu, kad šiuo atžvilgiu kažin ar jis buvo vienintelis toks. Maidan Sabzas buvo atšiaurus visiems savo gyventojams. Į šiaurę, slėniuose, galėjai rasti kitų, daug labiau klestinčių, kaimų, juose augo vaismedžiai ir žydėjo gėlės, tvyrojo malonus oras ir sruvo šaltas, tyras upokšnių vanduo. Bet Maidan Sabzas buvo nyki vieta ir nė kiek nepriminė to paveikslo, kurį įsivaizduotumėte išgirdę jo pavadinimą – Žaliasis Laukas. Jis glaudėsi plokščioje dulkėtoje lygumoje, supamoje dantytos uolėtų kalnų grandinės. Karštas vėjas nešė į akis dulkes. Rasti vandens būdavo kasdienė kova, nes kaimelio šuliniai, net ir patys giliausi, dažnai nusekdavo. Taip, ten tekėjo upė, bet kaimiečiams tek davo ištverti pusės dienos žygį pėsčiomis, kol iki jos nusigaudavo, o vandenys ten būdavo dumblini kiaurus metus. Dabar, po dešimties sausros metų, ir upė nuseko. Taigi Maidan Sabzo žmonės dirbo dvigubai sunkiau, kad įstengtų bent pusiau su bėda pragyventi.

Vis dėlto Baba Ajubas priskyrė save prie laimingųjų, nes turėjo šeimą, kurią brangino labiau už viską. Mylėjo savo žmoną ir niekada nekeldavo prieš ją balso, juolab rankos. Vertino jos patarimus ir nuoširdžiai mėgavosi jos draugija. O dėl vaikų, tai jam teko laimėti turėti jų tiek, kiek yra rankos pirštų: tris sūnus ir dvi dukras, ir visus juos be galo mylėjo. Dukros buvo pareigingos, švelnios, malonaus būdo ir geros reputacijos. Savo sūnus jis jau išmokė, ko verti dorumas, drąsa, draugystė ir sunkus

darbas nesiskundžiant. Jie klausė tėvo, kaip ir privalu geriems sūnams, ir padėdavo jam rūpintis pasėliais.

Nors mylėjo visus savo vaikus, Baba Ajubas slapčia jautė išskirtinę meilę vienam iš jų – jaunėliui Kaisui, trimečiam. Kaisas buvo tamsiai mėlynų akių mažylis. Pašėlusiu juoku pakerėdavo kiekvieną sutiktą žmogų. Jis buvo iš tų berniukų, kurie taip trykšta energija, kad išsekina kitus. Vos išmokęs vaikščioti labai tuo džiaugėsi ir tapsėdavo ištisą dieną, kai tik nemiegodavo, o paskui ir naktimis per miegus, drumsdamas kitiems ramybę. Miegodamas išeidavo iš molinės šeimos trobelės ir nuklysdavo į mėnesienos užlietą tamsą. Savaimė suprantama, tėvai dėl jo nerimavo. Kas, jeigu įkris į šulinį, pasiklys arba, užvis blogiausia, bus užpultas kurio nors iš tų padarų, naktimis tykančių lygumose? Jie išbandė visokius vaistus, bet niekas nepadėjo. Galiausiai Baba Ajubas rado sprendimą – tokį paprastą, kokie dažniausiai ir būna patys geriausi sprendimai: vienai iš savo ožkų nuo kaklo nurišo varpelį ir užkabino jį Kaisui. Jeigu vidury nakties Kaisas atsikeltų, varpelis ką nors pažadintų. Po kurio laiko Kaisas liovėsi vaikščiojęs per miegus, bet priprato prie varpelio ir nebenorėjo su juo skirtis. Taigi, nors varpelis nebebuvo naudojamas pagal pirminę paskirtį, jis liko parištas virvute berniukui po kaklu. Kai Baba Ajubas po ilgų dienos darbų pareidavo namo, Kaisas išbėgdavo iš trobelės ir veidu įkniubdavo tėvui į pilvą, o varpelis sulig kiekvienu jo žingsneliu dzingsėdavo. Baba Ajubas pakeldavo berniuką ir nusinešdavo į trobelę, o Kaisas labai įdėmiai žiūrėdavo, kaip tėvas prausiasi, ir paskui per vakarienę sėdėdavo šalia jo. Kai visi pavalgydavo, Baba Ajubas gurkšnodavo arbatą, stebėdamas savo šeimą ir įsivaizduodamas dieną, kai visi vaikai bus jau vedę ir jam padovanos savo pačių vaikų, o jis bus išdidus dar didesnės šeimos patriarchas.

Deja, Abdula ir Pari, laimingos Babos Ajubo dienos baigėsi.

Taip jau nutiko, kad sykį į Maidan Sabzą atėjo *divas*. Kai iš kalnų pusės artinosi prie kaimelio, žemė drebėjo sulig kiekvienu jo žingsniu. Pametę kastuvus, kauptukus ir kirvius, kaimiečiai išsibarstė kas sau. Užsidarė namuose ir gūžėsi vienas prie kito. Kai kurtinantis *divo* žingsnių dundesys nutilo, dangų virš Maidan Sabzo užtemdė jo šešėlis. Buvo pasakojama, kad jam ant galvos styrojo lenkti ragai, šiurkštūs juodi plaukai dengė pečius ir galingą uodegą. Kalbėjo, neva jo akys žioravo raudonai. Suprantate, niekas to tikrai nežinojo – nė viena gyva būtybė. *Divas* čia pat suėsdavo tuos, kurie išdrįsdavo vogčiomis mesti į jį nors vieną žvilgsnį. Tai suprasdami kaimiečiai išmintingai stebeilijo į žemę.

Tačiau kaime visi žinojo, kodėl *divas* atėjo. Jie buvo girdėję pasakojimų apie jo apsilankymus kituose kaimuose ir galėjo tik stebėtis, kaip Maidan Sabzui taip ilgai pavyko išvengti jo dėmesio. Galbūt, samprotavo kaimiečiai, vargas, nepriteklių varžomas gyvenimas Maidan Sabze išėjo jiems į naudą, nes vaikai nebuvo itin gerai nupenėti ir ant kaulelių neturėjo daug mėsos. Šiaip ar taip, jų laimei atėjo galas.

Maidan Sabzas drebėjo užgniaučęs kvapą. Šeimos meldėsi, kad *divas* aplenktų jų namus, nes žinojo: jei tasai pabarbens į jų stogą, teks atiduoti vieną vaiką. Tada *divas* įkiš vaiką į maišą, persimes per petį ir grįš tuo pačiu keliu, kuriuo atėjo. Niekas daugiau vargšo vaikelio nebepamatys. O jeigu šeima nesutiks atiduoti, *divas* pasiims visus jos vaikus.

Tad kurgi *divas* vaikus nešdavosi? Į savo tvirtovę, dunksančią stataus kalno viršūnėje. *Divo* tvirtovė buvo labai toli nuo Maidan Sabzo. Turėtų įveikti slėnius, kelias dykumas ir dvi kalnų grandines, kad ją pasiektum. Ir koks sveiko proto

žmogus šitiek keliautų mirties pasitikti? Žmonės kalbėjo, kad tvirtovė buvo pilna požemių, o ant sienų kabojo kapoklės. Nuo lubų karojo kabliai mėšai kabinti. Jie sakė, kad ten būta milžiniškų iešmų ir laužaviečių. Kalbėjo, esą, sučiupęs išbrovėlį *divas*, žinoma, gebėdavo įveikti pasidygėjimą suaugusiojo mėsa.

Spėju, jūs numanote, kuris stogas sulaukė baisaus *divo* barbenimo. Jį išgirdęs Baba Ajubas nesuturėjo skausmingo riksmo, o jo žmona nualpo. Vaikai verkė iš siaubo ir sielvarto, nes žinojo, kad vieno iš jų pražūtis dabar neišvengiama. Šeima iki aušros turėjo apsispręsti, ką paaukoti.

Kaip galėčiau jums apsaityti Babos Ajubo ir jo žmonos tąnakt patirtas kančias? Joks gimdytojas nepajėgtų šitaip rinktis. Stengdamiesi, kad vaikai negirdėtų, Baba Ajubas su žmona svarstė, ką daryti. Juodu kalbėjosi ir verkė, kalbėjosi ir verkė. Visą naktį vaikščiojo pirmyn atgal, bet apyaušriu vis dar nebuvo apsisprendę, – o *divas* galbūt to ir norėjo, juk dėl tokio neryžtingumo būtų galėjęs pasiimti visus penkis vaikus, užuot gavęs vieną. Galų gale Baba Ajubas čia pat prie trobelės susirado penkis vienodo dydžio ir formos akmenis. Ant jų pakeverzojo savo vaikų vardus – ant kiekvieno po vardą. Baigęs sumetė akmenis į šiurkštaus audinio maišą. Kai atkišo maišą žmonai, ši atšlijo, lyg jo viduje tūnotų nuodinga gyvatė.

– Negaliu šitaip, – tarė ji savo vyrui purtydama galvą. – Negaliu rinktis. Aš to neišverčiau.

– Ir aš, – buvo besakęs Baba Ajubas, bet pro langą pamatė, kad vos po kelių mirksnių saulė pažvelgs iš už rytinių kalvų.

Laikas seko. Nelaimingas jisai žiūrėjo į savo penkis vaikus. Reikėjo nupjauti pirštą, kad išgelbėtų ranką. Užsimerkęs ištraukė iš maišo akmenį.

Greičiausiai ir jūs numanote, kurį akmenį Babai Ajubui pasitaikė paimti. Pamatęs ant šio užrašytą vardą, jis užvertė galvą į dangų ir suriko. Plyštančia širdimi pakėlė jaunėlį, ir Kaisas, aklai pasitikėdamas tėvu, apsvijio rankomis jam kaklą. Tik tada, kai Baba Ajubas pastatė sūnų lauke prie trobelės ir uždarė duris, berniukas suprato, kad čia kažkas negerai, o Baba Ajubas stovėjo nugara į duris stipriai užsimerkęs, skruostais rito si ašaros, kai jo numylėtasis Kaisas daužėsi mažais kumšteliais šaukdamas tėvui, kad įsileistų vidun. Baba Ajubas stovėjo ir murmėjo: „Atleisk man. Atleisk man“, kai žemė drebėjo nuo *divo* žingsnių, o sūnus klykė, žemė ir vėl sudrebėjo, *divui* traukiantis iš Maidan Sabzo, galop jo nebeliko ir visa nurimo, visur įsiviešpatavo tylą, tik Baba Ajubas vis verkė ir meldė Kaisą atleisti.

Abdula. Tavo sesuo užmigo. Užklok jai kojas antklode. Štai. Puiku. Galbūt turėčiau čia nutraukti. Ne? Nori, kad pasakočiau toliau? Tikrai, vaicine? Na, gerai.

Kur aš sustojau? Ak, taip. Paskui keturiasdešimt dienų tęsėsi gedulas. Kaimynai kasdien ruošė šeimai valgį ir drauge budėjo naktimis. Žmonės nešė paaukoti ką išgalėdami – arbatos, saldėsių, duonos, migdolų, – taip pat ateidavo pareikšti užuojautos ir palaikyti. Baba Ajubas vos prisiversdavo ištarti bent kokią padėkos žodį. Sėdėjo kampe raudodamas, liedamas upe liais gailias ašaras, lyg ketintų užbaigti kaime užsitęsusių sausrų laikotarpį. Tokių kančių ir gėlos nelinkėtum net pikčiausiam priešui.

Prabėgo keleri metai. Sausros nesiliovė, ir Maidan Sabzas nugrimzdo į dar didesnį skurdą. Keli kūdikiai mirė savo lovelėse, neištvėrę troškulio. Šuliniai dar labiau nuslūgo, upė išseko, tik Babos Ajubo sielvartas ne – toji upė sulig kiekviena diena

vis labiau tvino ir tvino. Šeimai iš jo nebebuvo jokios naudos. Jis nedirbo, nesimeldė, beveik nevalgė. Žmona ir vaikai jį įkalbinėjo, bet veltui. Likę sūnūs turėjo perimti jo darbus, nes Baba Ajubas nieko neveikė, tik sėdėjo savo lauko pakraštyje, įbedęs akis kalnų pusėn, – vienišas, nelaimingas žmogelis. Jis liovėsi kalbėjęsis su kaimiečiais, nes manė, kad šie šnabždasi jam už nugaros. Sako, kad jis bailys, jeigu sutiko atiduoti savo sūnų. Kad yra netikęs tėvas. Tikras tėvas būtų *divui* pasipriešinęs. Būtų žuvęs, gindamas savo šeimą.

Vieną naktį jis apie tai užsiminė žmonai.

– Nieko tokio jie nekalba, – atsakė žmona. – Niekas nemano, kad esi bailys.

– Aš juos girdžiu, – spyrėsi jis.

– Tu girdi savo paties balsą, vyreli, – atrėmė ji.

Žmona nepasakė, kad kaimiečiai iš *tikrujų* šnabždasi jam už nugaros. O jie šnabždėjosi, jog, galimas daiktas, Baba Ajubas netekęs proto.

Ir tada vieną dieną jis patvirtino jų nuogąstavimus. Atsikėlė auštant. Nežadindamas žmonos ir vaikų, įsidėjo į drobinį maišelį kelias riekės duonos, apsiavė batus, prisirišo prie liemens dalgį ir iškeliavo iš namų.

Daug daug dienų jis ėjo. Kulniuodavo, kol iš saulės likdavo tik silpna raudona žara tolyje. Naktimis miegodavo olose, lauke švilpaujant vėjui. Arba nakvodavo šalia upių ir po medžiais, stambių riedulių priedangoje. Maitinosi pasiimta duona, pasakui tuo, ką pavykdavo rasti, – laukinėmis uogomis, grybais, žuvimis, kurias plikomis rankomis pasigaudavo upokšniuose, – tačiau pasitaikydavo dienų, kai likdavo visai nevalgęs. Bet vis tiek ėjo. Kai žmonės, su kuriais prasilenkdavo, klausdavo, kur jis keliauja, pasakydavo. Vieni nusijuokdavo, kiti nuskubėdavo

pro šalį baimindamiesi, kad sutiko pamišėlį, o tretį už jį pasimeldavo, nes irgi buvo netekę vaiko per *divą*. Baba Ajubas, nuleidęs galvą, vis ėjo. Kai batai suplyšo, prisirišo juos virvelėmis prie pėdų, o kai ir virvelės sutrūkinėjo, stūmėsi į priekį basomis. Šitaip jis įveikė dykumas, slėnius ir kalnus.

Pagaliau priėjo kalną, ant kurio dunksojo *divo* tvirtovė. Baba Ajubas taip nekantravo pasiekti savo tikslą, kad nesustojo pailsėti ir iškart pradėjo kopti – į skutus sudriskusiais drabužiais, kruvinomis pėdomis, sulipusiais nuo dulkių plaukais, bet jo ryžtas buvo nepalaužiamas. Aštrūs akmenys žeidė jam padus. Vanagai snapais kapojo skruostus, kai ropštėsi aukštyr pro jų lizdą. Smarkūs vėjo gūsių kone plėšė jį nuo kalno šlaito. O jis vis tiek kopė nuo uolos ant uolos, kol pagaliau sustojo priešais masyvius *divo* tvirtovės vartus.

– Kas drįsta? – sugriaudėjo *divo* balsas, kai Baba Ajubas sviedė akmenį į vartus.

Baba Ajubas pasisakė vardą.

– Aš esu iš Maidan Sabzo kaimo, – pareiškė jis.

Nori mirti? Tikrai šito nusipelnei, nes sudrumstei man ramybę mano paties namuose! Ko tau reikia?

– Atėjau čia tavęs nužudyti.

Anapus vartų stoji tylą. Paskui vartai girgždėdami atsidarė, o ten viršum Babos Ajubo visa savo košmariška didybe grėsmingai šmėkšojo *divas*.

Nejaugi? – sududeno žemu kaip griautinis balsu.

– Žinoma, – atsakė Baba Ajubas. – Šiaip ar taip, kuris nors iš mūsų šiandien mirs.

Akimirką atrodė, kad *divas* čiups Babą Ajubą nuo žemės ir vienu kąsniu sudoros aštriais it durklai dantimis. Bet kažkas privertė padarą sudvejoti. Jis prisimerkė, galbūt paveiktas

beprotiškų senio žodžių. O gal žmogaus išvaizdos, sudriskusio apdaro, kruvino veido, dulkių, kurios buvo nusėdusios visą jo kūną nuo galvos ligi pėdų, atvirų opų. Arba to, kad senio akyse neišvydo nė menkiausio baimės šešėlio.

Kaip sakei, iš kur tu atkeliavai?

– Iš Maidan Sabzo, – atsakė Baba Ajubas.

Jei spręstume iš tavo išvaizdos, kalbėjo *divas*, tas Maidan Sabzas turėtų būti toli.

– Atėjau čia ne plepėti. Atėjau, kad...

Divas pakėlė ranką, tikriau – leteną su nagais. Taip. Taip. Atėjai manęs nužudyti. Žinau. Bet juk tikrai galėtum suteikti man paskutini žodį prieš mirtį.

– Gerai, – sutiko Baba Ajubas. – Bet kalbėk trumpai.

Dėkui, nusišiepė *divas*. Norėčiau paklausti, kuo gi tau taip nusidėjau, kad nusipelniau mirties?

– Atėmei iš manęs jauniausią sūnų, – atsakė Baba Ajubas. – Jis buvo man brangiausias pasaulyje.

Divas suniurnėjo tapšnodamas sau smakrą. Aš atėmiau daugybę vaikų iš daugybės tėvų, pareiškė jis.

Baba Ajubas įpykęs išsitraukė dalgį.

– Tad atkeršysiu tau ir už juos.

Turiu pasakyti, kad tavo drąsa mane žavi.

– Nieko tu neišmanai apie drąsą, – atšovė Baba Ajubas. – Drąsos prireikia, kai kas nors būna pastatyta ant kortos. O aš atėjau čia neturėdamas ko prarasti.

Gali prarasti gyvybę, bloškė *divas*.

– Tu jau atėmei ją iš manęs.

Divas vėl atsikrenkštė ir mąsliai tyrinėjo Babą Ajubą. Ką gi, puiku, tarė po kurio laiko. Suteiksiu tau progą stoti į dvikovą. Bet pirma prašau sekti paskui mane.

– Tik paskubėk, – atkirto Baba Ajubas. – Mano kantrybė baigiasi.

Tačiau *divas* jau žengė milžiniško koridoriaus link, ir Babai Ajubui neliko nieko kito, kaip tik sekti įkandin. Jis ėjo *divui* iš paskos koridorių labirintu, jų lubos kone rėmė debesis ir buvo prilaikomos didžiulių kolonų. Juodu perėjo daug laiptinių ir menių, tokių erdvių, kad jose sutilptų visas Maidan Sabzas. Galiausiai *divas* jį nuvedė į milžinišką salę, kurios tolimąjį galą dengė užuolaidos.

Prieik arčiau, pamojo *divas*.

Baba Ajubas atsistojo greta jo.

Divas atitraukė užuolaidas. Už jų buvo langas. Pro jį Baba Ajubas pamatė didžiulį sodą. Sodo pakraščiais driekėsi kiparisų eilės, o žemė palei juos buvo nusėta įvairiaspalvių gėlių. Viduryje tviskėjo baseinai, iškloti mėlynomis plytelėmis, bolavo marmurinės terasos ir sodriai žaliavo vejės. Baba Ajubas regėjo gražiai suformuotas gyvatvories ir granatmedžių paunksnėje čiurlenančius vandens fontanus. Tokios gražios vietos jis nebūtų galėjęs įsivaizduoti nė per tris savo gyvenimus.

Bet Babą Ajubą iš tiesų privertė parpulti ant kelių kitas reginys – tai buvo linksmai po sodą bėgiojantys ir žaidžiantys vaikai. Jie vaikėsi vienas kitą takeliais ir aplink medžius, už gyvatvorių žaidė slėpynių. Baba Ajubas akimis naršė tarp vaikų ir pagaliau surado, ko ieškojo. Antai jis! Jo sūnus Kaisas, gyvas ir sveikut sveikutėlis. Paūgėjęs ir ilgesniais plaukais, nei Baba Ajubas prisiminė. Vilkintis gražiais baltais marškiniais ir dailiomis kelnėmis. Lakstydamas paskui porą draugų jis laimingas juokėsi.

– Kaisas, – sušnabždėjo Baba Ajubas, ir nuo jo kvapo stiklas aprasojo. Tuomet šuktelėjo sūnų vardu.

Jis tavęs negirdi, pasakė *divas*. Ir nemato.

Baba Ajubas šokinėjo, mosikuodamas rankomis ir belsdamas į stiklą, kol *divas* vėl užtraukė užuolaidas.

– Aš nesuprantu, – prabilo Baba Ajubas. – Maniau...

Tai tau atlygis, tarė *divas*.

– Pasiaiškink! – pareikalavo Baba Ajubas.

Aš tave bandžiau.

– Bandei?

Išbandžiau tavo meilę. Tai buvo sunkus iššūkis, pripažįstu, ir aš žinau, kiek tau tai kainavo. Bet bandymą tu išlaikei. Ir štai tau atlygis. Ir jam.

– O jeigu aš nebūčiau pasirinkęs?! – sušuko Baba Ajubas. – Jeigu būčiau nesutikęs?

Tuomet būtų pražuvę visi tavo vaikai, atsakė *divas*, nes vis tiek būtų buvę prakeikti, turėdami tėvą – šitokį silpną žmogelį. Bailį, kuris verčiau matytų, kaip miršta visi jo vaikai, nei apsunkintų savo sąžinę. Sakai pritrūkęs drąsos, bet aš matau – tu jos turi. Tam, ką tu padarei, sutikdamas užsikrauti ant pečių naštą, išties reikėjo drąsos. Už tai tave gerbiu.

Baba Ajubas geibiai išsitraukė dalgį, bet tas išslydo jam iš rankos ir nukrito ant marmurinių grindų, garsiai žvangtelėdamas. Jis turėjo atsisėsti, nes linko keliai.

Sūnus tavęs neprisimena, kalbėjo toliau *divas*. Dabar toks yra jo gyvenimas, ir pats matei, koks jis laimingas. Čia jam suteikiamas puikiausias maistas ir drabužiai, draugystė ir meilė. Jis mokomas menų, kalbų ir gamtos mokslų, taip pat išminties ir dosnumo. Jam nieko netrūksta. Kada nors, kai suaugęs ir taps vyru, galbūt pasirinks išeiti – ir bus laisvas taip pasielgti. Greičiausiai savo gerumu jis sušildys daugelį gyvenimų ir sielvartaujantiems suteiks laimės.

– Noriu jį matyti, – pareikalavo Baba Ajubas. – Noriu par-sivesti namo.

Tikrai?

Baba Ajubas pakėlė akis į *divą*.

Padaras pasislinko prie spintelės šalia užuolaidų ir iš vieno jos stalčiaus ištraukė smėlio laikrodį. Ar žinai, kas per daiktas yra smėlio laikrodis, Abdula? Žinai. Gera. Taigi *divas* paėmė smėlio laikrodį, apvertė jį ir pastatė ant grindų prie Babos Aju-bo pėdų.

Leisiu tau pasiimti sūnų namo, pasakė *divas*. Bet jeigu šitaip nuspręsi, jis niekada nebegalės čia sugrįžti. O jei nuspręsi jo neimti, *tu* niekada negalėsi čia grįžti. Kai visas smėlis išbyrės, aš paklausiu, ką nusprendei.

Sulig tais žodžiais *divas* išėjo iš salės ir paliko Babą Ajubą, šio laukė dar vienas skausmingas pasirinkimas.

Pasiimsiu jį namo, iškart pagalvojo Baba Ajubas. Jis to labiausiai troško – kiekviena savo kūno ląstele. Argi ne tai begalę kartų vaizdavosi savo svajonėse? Vėl glausti prie savęs mažiulį Kaisą, bučiuoti jam skruostą, just švelnias jo rankeles savo delnuose. Ir vis dėlto... Jei pasiimtų Kaisą namo, koks gyvenimas jo lauktų Maidan Sabze? Geriausiu atveju sunki valstiečio dalia kaip ir jo paties, ir mažai kas daugiau. Žinoma, jeigu Kaisas nenumirtų nuo sausrų, kaip mirė daug kaimelio vaikų. Ar galėtum sau atleisti suvokdamas, klausė savęs Baba Ajubas, kad savanaudiškų paskatų vedamas išplėsei jį iš prabangos ir įvairių galimybių kupino gyvenimo? Kita vertus, jeigu jis paliktų Kaisą čia, ar gebėtų ištverti žinodamas, kad jo berniukas gyvas, žinodamas, kur jis yra, tačiau negalėdamas jo pamatyti? Kaip jis šitai ištvertų? Baba Ajubas verkė. Jį prislėgė toks liūdesys, kad paėmęs nuo grindų sviedė smėlio laikrodį

į sieną, tas sudužo į tūkstantį šukelių, o smulkios smiltelės pažiūro po visas grindis.

Divas sugrįžo į salę ir pamatė Babą Ajubą, palinkusiais pečiais stovintį ties stiklo duženomis.

– Esi žiaurus pabaissa, – pasakė Baba Ajubas.

Kai būsi nugyvenęs tiek, kiek aš, atrėmė *divas*, sužinosi, kad žiaurumas ir geranoriškumas – tos pačios spalvos atspalviai. Ar apsisprendei?

Baba Ajubas nusišluostė ašaras, pasiėmė ir prisirišo prie liemens dalgi, paskui žemai nuleidęs galvą patraukė durų link.

Esi geras tėvas, tarė *divas*, Babai Ajubui einant pro šalį.

– Kad tu spirgėtum pragaro liepsnose už tai, ką man padarei, – pavargęs atsakė Baba Ajubas.

Kai jau buvo išėjęs iš salės ir betraukęs koridoriumi, *divas* šūktelėjo jam pavymui.

Paimk šitai, tarė. Ir padavė Babai Ajubui stiklinį buteliuką su tamsiu skysčiu. Išgerk tai keliaudamas namo. Lik sveikas.

Baba Ajubas paėmė buteliuką ir išėjo, daugiau neprataręs nė žodžio.

Daugelį dienų jo žmona prasėdėjo šeimos lauko pakraštyje laukdama vyro, panašiai kaip ir Baba Ajubas sėdėdavo tikėdamasis išvysti Kaisą. Sulig kiekviena diena jos viltys vis menko. Kaimelio žmonės jau kalbėjo apie Babą Ajubą būtuojų laiku. Vieną dieną, kai ji vėl kiūtojo ant žemės, vien lūpomis šnabždėdama maldą, pamatė iš kalnų pusės Maidan Sabzo link artinantis liesą figūrą. Iš pradžių pamanė, kad tasai sumenkęs žmogelis sudilusiais skarmalais vietoje drabužių, įkritusiomis akimis ir įdubusiais smilkiniais greičiausiai besąs pasiklydęs dervišas, ir tik tada, kai jis priėjo dar arčiau, atpažino savo vyrą. Širdis suspurdėjo iš džiaugsmo, ir ji pravirko iš palengvėjimo.

Nusiprausęs, pagirdytas ir pavalgydintas Baba Ajubas atsigulė savo trobelėje, o kaimiečiai apsupo jį ir bėrė klausimą po klausimo.

Kurgi tu buvai nukeliavęs, Baba Ajubai?

Ką matei?

Kas tau nutiko?

Baba Ajubas negalėjo jiems atsakyti, nes neatsiminė, kas jam nutiko. Iš savo kelionės nieko neįstengė prisiminti – nei kaip kopė į *divo* kalną, nei kaip su juo kalbėjosi, nei didžiulių rūmų ir erdvios salės su užuolaidomis. Tartum būtų atsibudęs iš jau užmiršto sapno. Jis neprisiminė slaptojo sodo, vaikų ir, užvis svarbiausia, neprisiminė matęs savo sūnų Kaisą, žaidžiantį tarp medžių su draugais. Tiesą sakant, kai kas nors paminėdavo Kaiso vardą, Baba Ajubas tik suglumęs mirksėdavo. „Kas toks?“ – klausdavo jis. Apskritai neprisiminė kada nors turėjęs sūnų vardu Kaisas.

Ar supranti, Abdula, kad jam buvo suteikta malonė? Stebuklingasis gėrimas ištrynė iš atminties tuos prisiminimus. Taip Babai Ajubui buvo atlyginta, kad išlaikė antrą *divo* išbandymą.

Tą pavasarį dangus virš Maidan Sabzo pagaliau pratrūko. Tai buvo ne švelni ankstesniųjų metų dulksna, žemėn pliūptelėjo smarki, didžiulė liūtis. Iš dangaus krito sodrus lietus, ir kaimas ištroškęs jį pasitiko. Ištisą dieną lietus barbeno į Maidan Sabzo stogus, stelbdamas visus kitus pasaulio garsus. Sunkūs, stambūs lašai ritosi nuo medžių lapų. Šuliniai prisipildė ir upė pakilo. Kalvos rytuose sužaliavo. Pražydo laukinės gėlės, ir pirmą kartą per daugelį metų vaikai žaidė ant žolės, o karvės po ją ganėsi. Visi džiaugėsi.

Kai lietūs liovėsi, kaimui buvo ką veikti. Ištežo kelios iš molio drėbtos sienos, įlinko kai kurie stogai, o ištisi dirbamosios

žemės plotai virto pelkynais. Bet po pastarųjų dešimties metų vargo Maidan Sabzo gyventojai neketino skųstis. Sienos buvo atstatytos, stogai sutaisyti, drėkinimo grioviai nusausinti. Tą rudenį Baba Ajubas nuėmė gausiausią pistacijų derlių per savo gyvenimą, iš tikrųjų ir ateinančiais metais, ir dar kitais jo derlius buvo vis gausesnis ir kokybiškesnis. Didžiuosiuose miestuose, kur pardavinėjo savo gėrybes, Baba Ajubas išdidžiai sėdėjo už pistacijų kaugių ir švytėjo kaip laimingiausias žmogus žemėje. Maidan Sabze daugiau nebebuvo jokių sausrų.

Mažai ką beliko pridurti, Abdula. Tačiau tu gali paklausti, ar dailus jaunikaitis ant žirgo kada nors pasirodė kaime pakeičiui į didžius nuotykius? Galbūt jisai sustojo atsigerti vandens, kurio kaimas dabar turėjo iki soties, ar prisėdo pasidalyti duona su kaimiečiais, gal ir su pačiu Baba Ajubu? Negalėčiau atsakyti, vaikine. Žinau tik tiek, kad Baba Ajubas iš tikrųjų sulaukė žilos senatvės. Galiu pasakyti, kad jis regėjo savo vaikus susituokiant, kaip visada troško, ir dar galiu pasakyti, kad jo vaikams gimė daug savų vaikų ir visi jie suteikė Babai Ajubui daug džiaugsmo.

Taip pat galėčiau papasakoti, kad kartais naktimis Baba Ajubas neįstengdavo užmigti. Nors dabar buvo labai senas, pasiremdamas lazda vis dar laikėsi ant kojų. Taigi tomis bemiegėmis naktimis, stengdamasis nežadinti žmonos, jis išsmukdavo iš lovos ir palikdavo trobelę. Žingsniuodavo patamsyje, priešais save tapšnodamas lazda, o nakties vėjelis glostydavo jam veidą. Lauko pakraštyje kėpsojo plokščias akmuo, ir Baba Ajubas ant jo prisėdavo. Dažnai sėdėdavo ten valandą ar ilgiau, stebeilydamas į žvaigždes, į plaukiančius pro mėnulį debesis. Mąstydavo apie savo ilgą gyvenimą ir dėkojo už visą jam suteiktą gerovę ir džiaugsmą. Norėti daugiau, geisti dar didesnių gėrybių

būtų žema, suvokė jis. Tad laimingas dūsavo, klausydamasis vėjo, švilpiančio nuo kalnų, ir naktinių paukščių balsų.

Bet kartkartėmis jam regėdavos, kad tarp šių garsų girdi dar ir kitą. Visada tokį patį: aukšto tono varpelio skimbčiojimą. Nesuprato, iš kur tas garsas patamsy, kai visos avys ir ožkos miega. Kartais tardavosi nieko tokio negirdėjęs, o kartais būdavo taip tvirtai įsitikinęs priešingai, kad į tamsą sušukdavo: „Ar čia kas nors yra? Kas čia? Pasirodyk!“ Bet atsakymo niekada nesulaukdavo. Baba Ajubas taip ir nesuprato. Kaip nesuprato ir to, kodėl kažin kokia banga, primenanti užsitęsusią liūdno sapno pabaigą, užplūsdavo jį, kai tik išgirdavo tą skimbčiojimą, kaskart stebinantį lyg netikėtas vėjo gūsis. Bet paskui tai praėjo, kaip praeina visi dalykai. Taigi ir šitai liovėsi.

Štai kaip, vaikine. Čia pabaiga. Neturiu ko daugiau pridurti. O dabar išties jau vėlu ir aš pavargau, mudu su tavo seserimi auštant turime keltis. Tad užpūsk žvakę. Padėk galvą ir užsimerk. Saldžių sapnų, vaike. Iš ryto atsisveikinsime.

ANTRAS SKYRIUS

1952-ųjų rudenio

Tėvas niekada anksčiau nebuvo sudavęs Abdulai. Tad kai jis taip pasielgė, kai skėlė antausį – smarkiai, staigiai ir atviru delnu, – iš netikėtumo Abdulai akys pritvinko ašarų. Sumirksėjęs skubiai jas užgniauzė.

– Eik namo, – pro sukąstus dantis paliepė tėvas.

Abdula išgirdo, kaip priešais Pari pratrūko kūkčioti.

Tada tėvas skėlė jam vėl, dar stipriau, šįkart per kairį skruostą. Abdulai net galva kryptelėjo į šoną. Veidas degė, dar smarkiau plūstelėjo ašaros. Kairėje ausyje spengė. Tėvas pasilenkė, prisikišo taip arti, kad tamsus raukšlėtas jo veidas visai užstojo dykumą, kalnus ir dangų.

– Pasakiau tau – eik namo, vaikine, – pakartojo jis su skausmu akyse.

Abdula neišleido nė garso. Sunkiai gurktelėjo seiles ir prisimerkęs įsistebeilijo į tėvą, tiesiai į veidą, užstojantį saulę.

Priekyje iš nedidelio raudono vežimaitio Pari šūktelėjo jį vardu – aukštu, drebančiu iš baimės balseliu:

– Abola!

Veriamu žvilgsniu tėvas jį suturėjo ir nuklumpino atgal. Iš savo guolio Pari ištiesė į Abdulą rankas. Abdula palaukė, kol jie pajudėjo į priekį. Paskui atbulais delnais nusišluostė akis ir nusekė iš paskos.

Netrukus tėvas metė į jį akmenį – visai kaip vaikigaliai Šad-bage svaitydavo akmenis į Pari šunį Šudžą, tik skirtumas tas, kad jie stengdavosi pataikyti į Šudžą, norėdavo jį užgauti. Tėvo akmuo nukrito per kelias pėdas nuo Abdulos, nekeldamas pavojaus. Jis palaukė, o kai tėvas su Pari vėl pajudėjo, ir toliau sekė iš paskos.

Galiausiai, saulei danguje pasiekus aukščiausią tašką, tėvas sustojo. Atsigręžė į Abdulą, regis, pasvarstė, paskui pamojo ranka.

– Matau, tu nepasiduos, – pasakė jis.

Pari iš savo guolio vežimaityje tuoj ištiesė rankelę Abdulai. Drėgnomis akimis žvelgė į jį ir šypsojosi, rodydama retus dantukus, lyg niekada negalėtų nutikti nieko blogo, kol brolis šalia. Jis sugniaužė jos rankutę, kaip tai darydavo kasnakt, kai su savo mažąja sesyte miegodavo jūdviejų lovelėje, suglaudę galvas, susipynę kojomis.

– Tu privalėjai likti namie, – pasakė tėvas. – Kartu su savo motina ir Ikbalu. Kaip tau ir sakiau.

Abdula pagalvojo: „Ji tavo žmona. Mano mamą palaidojom.“ Bet susivokė turįs nuryti tuos žodžius, kol dar neišsprūdo.

– Ką gi, gerai. Eime, – tarė tėvas. – Bet kad nebūtų jokių verksmų. Girdi mane?

– Taip.

– Perspėju. Aš to nepakęsiu.

Pari išsišiepė Abdulai, o jis, pažvelgęs į jos šviesias akis ir rausvus apvalius skruostukus, taip pat atsakė šypsniu.

Nuo šiol jis žengė šalia vežimaičio, besikratančio per duobėtą dykumą, laikydamas Pari už rankos. Juodu, brolis ir sesuo, vogčiomis mainėsi laimingais žvilgsniais, bet mažai kalbėjo, baimindamiesi užrūstinti tėvą ir nuvyti sėkmę. Ilgai jie šitaip keliavo trise, visai vieni, aplinkui nebuvo matyti nieko, nė gyvos dvasios, išskyrus vario spalvos tarpeklius ir didžiules smiltainio uolas. Priekyje driekėsi dykuma, atvira ir plati, lyg sukurta jiems ir tik jiems, oras tvyrojo ramus, tvoskiantis karščiui, dangus buvo aukštas ir mėlynas. Ant suskilinėjusios žemės margavo akmenys. Vieninteliai garsai, kuriuos Abdula girdėjo, tebuvo jo paties kvėpavimas ir ritmingas ratų girgždėjimas, kai tėvas traukė raudonąjį vežimaitį šiaurės kryptimi.

Po kurio laiko jie stabtelėjo pailsėti didžiulio riedulio paunksnėje. Atsidusęs tėvas numetė vežimaičio rankenas žemėn. Susiraukęs atsitiesė ir pakėlė akis į saulę.

– Kada pasieksime Kabulą? – paklausė Abdula.

Tėvas pažvelgė į juodu. Jis buvo vardu Saburas. Tamsiaodis, griežto, kampuoto ir prakaulaus veido, kumpa it vanago snapas nosimi, giliai įdubusiomis akimis. Tėvas atrodė esąs laibas kaip nendrė, bet raumenys nuo kasdienio darbo buvo stiprūs, tvirtai įsitempę kaip rotango vytelės apie pintinio krėslo porankius.

– Rytoj po vidudienio, – atsakė jis, keldamas prie lūpų jaučio odos gertuvę su vandeniu. – Jeigu stumsimės į priekį sparčiai.

Jis nugėrė didelį gurkšnį, Adomo obuolys pakilo ir nusiėjo.

– Kodėl dėdė Nabis mūsų nenuvežė? – paklausė Abdula. – Juk jis turi automobilį.

Tėvas paskersakiavo jo pusėn.

– Tuomet mums nebūtų reikėję taip toli eiti.

Tėvas tylėjo, tik nusitraukė nuo galvos suodinę tiubeteiką ir marškinių rankove nubraukė nuo kaktos prakaitą.

Iš vežimaičio Pari bedė pirštu.

– Žiūrėk, Abola! – susijaudinusi šuktelėjo ji. – Dar viena.

Abdula nusekė akimis ta kryptimi, ten riedulio šešėlyje gulėjo plunksna – ilga, pilka kaip sudegusios anglųs. Berniukas priėjo, paėmė plunksną už spaiglio. Nupūtė dulkes. Sakalo, pamanė, vartydamas ją rankoje. O gal karvelio arba dykuminio smiltvieversio? Tądien jau matė jų daugybę. Ne, sakalo. Vėl pūstelėjo ir padavė plunksną Pari, ji laiminga pastvėrė.

Namie, Šadbage, Pari po pagalve laikė seną skardinę arbatos dėželę, padovanotą jai Abdulos. Dėželės užraktas buvo surūdijęs, o ant dangtelio pavaizduotas barzdotas indas su turbanu ir ilga raudona tunika, abiem delnais laikantis puodelį garuojančios arbatos. Dėželėje buvo visos Pari surinktos plunksnos. Brangiausias jos turtas. Tamsiai žalios ir sodriai vyšninės gaidžio plunksnos; balta plunksna iš karvelio uodegos; dulkių rusvumo žvirblio plunksna, išmarginta tamsiais taškeliais; ir dar viena, kuria Pari labiausiai didžiavosi, – mirguliuojamai žalia povo plunksna su didele akimi gale.

Pastarąją prieš du mėnesius jai padovanojo Abdula. Jis buvo girdėjęs apie berniuką iš kito kaimo, kurio šeima laiko povą. Vieną dieną, kai tėvas buvo išvykęs kasti griovių į miestelį piečiau nuo Šadbago, Abdula pėsčiomis patraukė į tą kaimą, susirado berniuką ir paprašė jo paukščio plunksnos. Prasidėjo derybos, ir galiausiai Abdula sutiko išmainyti savo batus į plunksną. Kol keliavo atgal į Šadbagą, užsikišęs už kelnių juosmens po marškiniiais povo plunksną, kulnai jam sutrūkinėjo, beeinant ant žemės liko kruvinų dėmių. Į padų odą prilindo dyglių ir rakščių. Kiekvienas žingsnis kėlė skausmą.

Parkakęs namo, prie trobelės rado savo pamotę Parvaną, palinkusią ties *tandūru** ir kepančią kasdienius *nanus***. Abdula skubiai nėrė už didžiulio ąžuolo prie namų ir laukė, kol ji baigs. Atsargiai dirščiodamas iš už kamieno stebėjo, kaip ji dirba, – toji moteris stambiais pečiais ir ilgomis rankomis, sudiržusiomis plaštakomis ir drūtais pirštais, ji buvo pablyškusio apvalaus veido ir anaip tol neatrodė grakšti kaip peteliškė, kurios vardu buvo pavadinta.

Abdula troško, kad galėtų ją mylėti taip, kaip mylėjo savo tikrąją mamą. Mamą, kuri mirtinai nukraujavo gimdydama Pari prieš trejus su puse metų, kai Abdulai buvo septyneri. Mamą, kurios veidą dabar buvo kone visai pamiršęs. Mamą, kuri kas vakarą prieš miegą suimdavo delnais sūnaus galvelę, glausdavo prie krūtinės ir glostydama jam skruostą niūniuodavo dainelę:

Radau mažutę liūdną fėją

Ten sode, šilkmedžio ūksmėje.

Žinau – mažutę liūdną fėją

Vieną naktį nusinešė vėjas.

Troško, kad galėtų taip pat mylėti savo naująją mamą. Ir galbūt Parvana, mąstė Abdula, irgi slapčia troško pamilti jį. Taip, kaip mylėjo Ikbalą, savo vienerių metų sūnų, – ji nuolat tos bučiuodavo savo vaikui veidelį, nerimavo dėl menkiausio jo kosulio ar čiaudulio. Arba taip, kaip anksčiau mylėjo savo pirmą kūdikį Omarą. Jinai jį dievino. Bet užpraeitą žiemą

* Tandūras, tandyras – rytietiška vazos pavidalo molinė krosnis.

** Naan – indiškas paplotis (duonelė).

mažylis peršalo ir pasimirė. Jam tebuvo dvi savaitės. Parvana ir tėvas vos spėjo išrinkti jam vardą. Jis buvo vienas iš trijų kūdikių, kuriuos pasiglemžė ana žiauri žiema Šadbage. Abdula prisiminė, kaip Parvana glaudė prie savęs apvyturiuotą Omaro lavonėlį, jos sielvarto protrūkius. Prisiminė tą dieną, kai jie palaidojo jį kalnelyje, tą mažutį sušalusios žemės kauburėlį po alavo spalvos dangumi. Mula Šekibas kalbėjo maldas, o vėjas visiems į akis bloškė sniego kruopeles ir ledokšnius.

Abdula spėjo, kad Parvana vėliau užsims, sužinojusi jį išmainius savo vienintelę batų porą į povo plunksną. Juk tėvas sunkiai triūsė po kepinančia saule, kad išgalėtų už juos sumokėti. Vėliau, kai Parvana viską išsiaiškins, jis už tai atsiims. Ji net galėtų prikulti, mąstė Abdula. Jau buvo sudavusi jam kelis kartus anksčiau. Turėjo stiprias, stambias rankas – juk šitiek metų kilnojo savo neigalią seserį, įsivaizdavo Abdula, – ir tos rankos gebėtų gerai uždrožti šluotkočiu ar taikliai pliaukštelėti antausį.

Bet reikia pripažinti, kad Parvana nejautė jokio malonumo karšdama jam kailį. Net sugebėdavo parodyti švelnumą savo povaikiams. Kartą iš sidabriško ir žalio audinio ritinėlio, tėvo parvežto iš Kabulo, ji pasiuvo Pari suknelę. Kitąkart su stebėtina kantrybe mokė Abdulą, kaip vienu metu perskelti du kiaušinius, nepažeidžiant trynių. Dar parodė jiems, kaip susukti kukurūzų burbuolių luobeles ir pasigaminti iš jų lėlytes, taip darydavo ji pati su seserimi, kai abi buvo mažos. Taip pat pamokė, kaip iš audeklo skiautelių pasiūti lėlėms sukneles.

Bet tai buvo tik prielankumo gestai, suvokė Abdula, pareiga, ir tiek, ji mylėjo juos kur kas mažiau nei Ikbalą. Jeigu kurią naktį jų namas užsidegtų, Abdula tikrai žinojo, kurį vaiką Parvana griebtų puldama laukan. Nė nedvejodama. Galų

gale viskas paprasta: juodu su Pari – ne jos vaikai. Dauguma žmonių myli savuosius. Ką darysi. Juodu kitos moters – užsiliėlikėliai.

Jis palaukė, kol Parvana nusineš duoną vidun, paskui stebėjo, kaip ji išnyra iš trobelės, viena ranka laikydama Ikbalą, kita – glėbį skalbinių. Stebėjo ją nukrypuojant upokšnio link, luktelėjo, kol pamotė dings iš akių, tada išlino į namus, o patai tvinkčiojo vos palietę žemę. Viduje jis atsisėdo ir įsispyrė į senus plastikinius sandalus – vienintelį kitą apavą, kurį turėjo. Abdula suprato pasielgęs neišmintingai. Bet kai atsiklaupė prie Pari, švelniai pažadino iš dienos miego ir kaip burtininkas iš už nugaros išsitraukė plunksną, suprato, kad buvo verta, – jau vien dėl to, kaip jos burnytė iš pradžių išsižiojo – pirma iš nuostabos, paskui iš džiaugsmo; dėl to, kaip ji apibėrė jam skruostus bučiniais; dėl to, kaip ji krizeno, kai jis pakuteno jai smakrą švelniu plunksnos galiuku, – ir staiga pėdos visai liovėsi skaudėjusios.

Tėvas dar kartą rankove nusišluostė veidą. Jie pakaitomis atsigėrė vandens iš gertuvės. Paskui tėvas tarė:

– Tu pavargai, vaikine.

– Ne, – atsakė Abdula, nors tėvas buvo teisus. Jis jautė išsekęs. Skaudėjo kojas. Nelengva su sandalais klampoti per dykumą.

Tėvas paliepė:

– Lipk vidun.

Abdula atsisėdo Pari už nugaros ir atsilošė į vežimaičio krašto lenteles, o mažučiai sesers stuburo gumburėliai rėmėsi jam į pilvą ir krūtinkaulį. Kol tėvas tempė juodu pirmyn, Abdula stebeilijo į dangų, į kalnus, susigrūdusių apvalių kalvų virtines, neryškias apybrėžas tolumoje. Stebėjo tėvo nugarą, kai

jis traukė vežimaitį žemai nuleidęs galvą, pėdomis keldamas rusvai raudono smėlio tumulėlius. Jie prasilenkė su Kučio klajoklių karavanu, dulkėta stenančių kupranugarių vilkstinė su dzingsinčiais varpeliais, o viena moteris juodu pieštuku paryškintomis akimis ir kviečių spalvos plaukais nusišypsojo Abdulai.

Jo mamos plaukai buvo panašūs, ir vėl pervėrė sopulys, kai ją prisiminė: jos švelnumą, įgimtą linksmumą, tai, kaip ji baisėjosi žmonių žiaurumu. Prisiminė, kaip ji kvatodavosi vos atgaudama kvapą, kaip kartais nedrąsiai pakreipdavo galvą. Jo motina buvo glėžno sudėjimo ir švelnaus būdo – smulkutė moteris laibu liemeniu ir nuolatos iš po skarelės sprūstančiom plaukų sruogom. Abdula stebėdavosi, kaip tokiam trapiame kūne gali tilpti tiek daug džiaugsmo, tiek gerumo. Betgi netilpo. Tai liejosi iš vidaus, trykšte tryško iš akių. Tėvas buvo kitoks. Tėvas buvo atšiaurus. Regis, jis žvelgė į tą patį pasaulį, kaip ir motina, tačiau šis jam atrodė abejingas. Vien begalinė plūkiava. Tėvo pasaulis buvo negailestingas. Nieko gero negausi už dyką. Net meilės. Už viską reikia mokėti. O jeigu esi skurdžius, tavo valiuta – kentėjimas. Abdula pažvelgė žemyn į šašuotą sesutės plaukų sklastymą, į siaurą jos riešą, nukarusį per vežimaičio kraštą, ir suprato, kad mirdama jų motina kaip perdavė Pari. Dalelę savo džiugios pasiaukojamos meilės, nuoširdumo, nepalaužiamo optimizmo. Pari buvo vienintelė būtybė pasaulyje, kuri niekada jo neįskaudintų, negalėtų įskaudinti. Kai kuriomis dienomis Abdulai atrodydavo, kad ji – vienintelė jo šeima.

Dienos spalvos palengva nublanko, nupilk, ir tolumoje kalnų viršūnės virto tamsiais pritūpusių milžinų siluetais. Tądien kelyje jiems pasitaikė keli kaimai, dauguma jų buvo plačiai

išdrikę ir dulkini kaip Šadbagas. Maži kvadratiniai namukai, drėbti iš molio, kartais pastatyti aukščiau kalno šlaite, o kartais – ne, su besidriekiančiais virš stogų dūmų kaspinais. Skalbinių virvės, moterys, pritūpusios lauke prie ugnies ir verdančios valgi. Keletas tuopų, keletas vištų, viena kita karvė ir ožka, ir būtinai – mečetė. Paskutinis kaimas, pro kurį jie keliavo, plytėjo prie aguonų lauko, jų galvutes renkantis senis pamojavo jiems. Kažką šūktelėjo, bet Abdula neišgirdo. Tėvas irgi pamojavo seniui.

Pari prabilo:

– Abola.

– Aha.

– Kaip manai, ar Šudža liūdi?

– Manau, kad jam viskas gerai.

– Niekas jo nenuskriaus?

– Jis didelis šuo, Pari. Gali apsiginti.

Šudža ir *buvo* didelis šuo. Tėvas sakė, kad jis, matyt, buvęs kovinis, nes kažkas buvo nukirpęs jam ausis ir uodegą. Ar jis sugebėtų, ar bent bandytų apsiginti, – čia jau kitas dalykas. Kai priklydėlis pirmą kartą pasirodė Šadbage, vaikai svaidė į jį akmenis, baksnojo šakaliais ar surūdijusiais dviračio ratų stipiniais. Šuo nė nemėgino priešintis. Laikui bėgant kaimo vaikams pabodo kankinti Šudžą ir jie paliko jį ramybėje, bet gyvūnas ir toliau išliko atsargus, įtarus, lyg nebūtų pamiršęs jų žiauraus elgesio.

Šadbage šuo vengė visų, išskyrus Pari. Jos akivaizdoje Šudža prarasdavo visą savo santūrumą. Jo meilė mergytei buvo begalinė, jos netemdė nė menkiausias debesėlis. Ji jam buvo visas pasaulis. Rytai, kai pamatydavo Pari išeinant iš namų, Šudža pašokdavo, sudrebėdamas visu kūnu. Jo sužalotos uodegos

strampas pašėlusiai suvizgėdavo į šalis, o pats leisdavos šokti stepą, lyg tryptodamas ant įkaitusių žarijų. Ir laimingas lakstė aplink ją ratu. Visą dieną šuo sekiodavo Pari kaip šešėlis, uostinėdamas jos kulnus, o naktimis, kai jų keliai išsiskirdavo, jis gulėdavo lauke prie durų liūdnas, laukdamas ryto.

– Abola.

– Aha.

– Ar aš gyvensiu su tavim, kai užaugsiu?

Abdula akimis sekė, kaip leidžiasi oranžinė saulė, kaip nupupia už horizonto.

– Jeigu norėsi. Bet tu nenorėsi.

– Norėsiu.

– Užsimanysi nuosavo namo.

– Bet mes galėsime būti kaimynai.

– Galbūt.

– Tu gyvensi netoli.

– O jeigu aš tau įkyrėsiu?

Ji alkūne bakstelėjo jam į šoną.

– Neįkyrėsi.

Abdula nusišypsojo.

– Gerai, puiku.

– Tu būsi šalia.

– Taip.

– Kol mes pasensim.

– Taip, kol būsim seni senutėliai.

– Visada.

– Taip, visada.

Pari atsisuko iš vežimaičio priekio.

– Pažadi, Abola?

– Visada visada.

Vėliau tėvas užsikėlė Pari ant nugaros, o Abdula iš paskos tempė tuščią vežimaitį. Jiems vis šitaip einant, vaikinukas tarsis nugrimzdo į transą, galvoje nebeliko jokių minčių. Suvokė vien aukštyn žemyn judančius savo kelius, nuo tiubeteikos krašto varvančius prakaito lašus. Mažutes Pari pėdas, besidaužančias tėvui į klubus. Suvokė vien tėvo ir sesers šešėlių, ilgėjančių ant pilko dykumos smėlio, tolstantį nuo jo kaskart, kai pats sulėtindavo žingsnį.

Šį darbą tėvui surado dėdė Nabis – jis buvo vyresnysis Parvanos brolis, taigi, po teisybei, netikras Abdulos dėdė. Dėdė Nabis Kabule dirbo virėju ir asmeniniu vairuotoju. Kartą per mėnesį jis iš Kabulo atvažiuodavo į Šadbagą jų aplankyti, apie jo atvykimą pranešdavo trumpi garso signalai ir didelį mėlyną automobilį su rusvu viršumi ir spindinčiais ratlankiais besivejančio kaimo vaikigalių būrio šauksmai. Jie plekšnodavo automobilio sparnus ir langus, kol jis išjungdavo variklį ir išsišiepęs išlipdavo iš automobilio – gražuolis dėdė Nabis ilgomis žandenomis ir banguotais juodais plaukais, sušukuotais atgal nuo kaktos, vilkintis kiek per dideliu gelsvai žaliu kostiumu ir baltais išeiginiais marškiniais ir avintis rudais nevarstomais pusbačiais. Visi išeidavo pasitikti dėdės Nabio, nes jis vairavo automobilį, nors šis ir priklausė jo darbdaviui, vilkėjo kostiumu ir dirbo dideliame mieste – Kabule.

Pastarąjį kartą lankydamasis dėdė Nabis kaip tik ir papasakojo Abdulos tėvui apie tą darbą. Turtingi žmonės, pas kuriuos tarnavo, statėsi priestatą – svečių namelį kartu su vonios kambariu giliau kieme, atskirai nuo pagrindinio pastato, – ir dėdė Nabis jiems pasiūlė nusamdyti tėvą, gerai išmanantį statybų